

Військові нагороди України, як складова нагородної системи та фалеристики країни

Видання, що висвітлює нагородну систему України із акцентом саме у її військовий сегмент, пишеться у трагічний момент, коли під час нагородження військових 128-ї гірсько-штурмової бригади стався ракетний удар ворога. Є загиблі і поранені. Сум і співчуття близьким загиблих. Ще одна трагедія у череді сумних звісток з лінії фронту. Шана героям. Перемога буде за Україною. Пропоноване видання досліджує певні аспекти виникнення та становлення нагородної системи в Україні.

Аналізується сучасний стан цієї сфери, формування відповідних національних традицій, помилки та хибні напрямки у цих процесах. Наголос робиться саме на військовому сегменті нагородної сфери (з урахуванням загальної актуальності військової теми), хоча питання висвітлюються як з урахуванням історичного аспекту теми, так й його правової складової, а також з огляду на наукові підходи, а саме поняття фалеристики як науки. В межах можливості подається відповідний ілюстративний матеріал.

Видання розраховане на широкий загаль читачів і менш на цільову аудиторію, відповідно має швидше популярний характер, ніж правовий чи дослідницький.

ВІЙСЬКОВІ НАГОРОДИ УКРАЇНИ, ЯК СКЛАДОВА НАГОРОДНОЇ СИСТЕМИ ТА ФАЛЕРИСТИКИ КРАЇНИ:

- ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ
- ЕТАПИ РОЗВИТКУ
ТА СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ
- ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
- НАГОРОДНА СИСТЕМА
ПІД ЧАС ВІЙНИ

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ - 2023

Під загальною редакцією *Ануфрієва Миколи Івановича*
доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України

Укладачі:

Ануфрієв М.І., Боднарчук О.Г., Гудима В.В., Дрозд О.Ю., Дрофич Ю.В., Журавльов Д.В., Золотарьова М.К., Іванов І.Є., Козяр Р.Я., Копотун І.М., Коротатнік І.М., Макарова Т.П., Микитюк М.А., Пасіка С.П., Петков С.В., Скриньковський Р.М., Сопільник Л.І., Хмиз М.В., Шамрай Б.М.

В 42 Військові нагороди України, як складова нагородної системи та фалеристики країни: історичний аспект; етапи розвитку та сучасне становище; правове регулювання; нагородна система під час війни / Під заг. ред. М. І. Ануфрієва М. І. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 454 с.

ISBN 978-611-01-2977-0

Видання, що висвітлює нагородну систему України із акцентом саме у її військовий сегмент, пишеться у трагічний момент, коли під час нагородження військових 128-ї гірсько-штурмової бригади стався ракетний удар ворога. Є загиблі і поранені. Сум і співчуття близьким загиблих. Ще одна трагедія у череді сумних звісток з лінії фронту. Шана героям. Перемога буде за Україною.

Пропоноване видання досліджує певні аспекти виникнення та становлення нагородної системи в Україні. Аналізується сучасний стан цієї сфери, формування відповідних національних традицій, помилки та хибні напрямки у цих процесах.

Наголос робиться саме на військовому сегменті нагородної сфери (з урахуванням загальної актуальності військової теми), хоча питання висвітлюються як з урахуванням історичного аспекту теми, так й його правової складової, а також з огляду на наукові підходи, а саме поняття фалеристики як науки. В межах можливості подається відповідний ілюстративний матеріал.

Видання розраховане на широкий загал читачів і менш на цільову аудиторію, відповідно має швидше популярний характер, ніж правовий чи дослідницький.

*Це видання присвячено воїнам
128-ї гірсько-щурмової бригади,
які до останнього подиху були вірні присязі і
бойовому братерству!*

ПОЧАТОК РОЗБУДОВИ НАГОРОДНОЇ СИСТЕМИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Історично складається таким чином, що коли країна отримує чи виборює власну незалежність, то майже одночасно (дійсно у доволі стислі часові межі) вибудовується якщо не повноцінна нагородна система, то набір державних нагородних відзнак, на базі яких така нагородна система швидко виникає і зміцнюється.

В умовах швидкого отримання незалежності великою кількістю країн через розвал світової колоніальної системи та внаслідок двох мирових воєн, ці сценарії повторювалися в Латинській Америці, Африці, Азії та в Східній Європі. Тобто процес був більш-менш однаковий – за зразок бралася нагородна модель однієї з старих європейських держав, яка при внесенні незначних корективів (зазвичай, у бік спрощення) ставала національною. Пояснювалося це відомими традиціями європейської геральдики, фалеристики та усталеними нагородними державними системами, які були авторитетні в суспільстві.

Бували випадки коли із початку відбувалося створення власної спрощеної нагородної системи, заснованої на національних традиціях, що одразу виконувала необхідні державні функції і далі поступово розвивалася.

Якщо ж мова йшла про поновлення незалежності країни після її втрати, то ситуація вирішувалася ще простіше – з мінімальними змінами чи навіть без них, повертали ту нагородну систему, що діяла до втрати незалежності. Так трапилося із нагородними системами Литви, Латвії, Естонії. Ці країни після відновлення державної незалежності відразу відкинули радянський досвід та законодавчо повернули дорадянські нагородні системи.

Складно і не за звичайним «стандартом» вирішувалась нагородна історія в Україні. Тут зіграв цілий комплекс підстав і об'єктивного, і суб'єктивного характеру. Через це зазначений процес в Україні опинився занадто розтягнутим в часі, що спричинило втручання поточного політичного впливу у справу, яку слід би було залишити фахівцям (історикам, геральдистам, фалеристам, художникам).

З об'єктивної сторони запозичення європейських зразків не було можливим через різний історичний досвід країни, який включив в себе вплив не тільки польського, румунського, угорського, чеського, австрійського досвіду, але й більш впливовий радянський (з його розгалуженою нагородною системою, що пронизувала усе суспільство і була однією із впливових складових радянського державоутворення).

Як відомо після 1917 року на території України було кілька державних утворень, а значна територія країни входила до початку Другої світової війни у склад інших держав. Україна в радянські часи мала, хоча й дуже обмежену, але державність, а події 1918–1920 років були класичною Громадянською війною. Виходячи з цього, термін «національно-визвольні змагання» з наукової точки зору можна в повному обсязі застосовувати лише до боротьби ЗУНР – ЗО УНР з Польщею за державну незалежність західноукраїнських земель.

Такий досвід неможливо було врахувати напряму, коли мова йде про єдину державну нагородну систему, що має неабиякий вплив на розбудову країни, якщо до того згадати, що в 1991 році українське суспільство не було аніж не єдиним. Навіть проста відмова від правонаступництва УРСР розглядалася тоді як вірогідна небезпека у зовнішньополітичному сенсі. Як показав досвід 2022-2023 років щодо російської агресії в Україні тодішні побоювання виникали не на пустому місці.

Проте залишити без змін нагородну систему Радянської України, яка повністю склалася до 1991 року, було так само неможливо й небезпечно. Вона була достатньо ефективною для системи «умовного суверенітету» УРСР у радянських межах, але, звичайно, не могла виконувати функцій нагородної системи незалежної держави та ще й з завданнями державоутворюючими.

Отже, із об'єктивної сторони, Україна була вимушена будувати нову державну нагородну систему, що відповідала би потребам незалежної країни зі складним і неоднорідним минулим, відображала би існуючі реалії та формувала би національні інтереси держави, новітні традиції.

На початковому етапі органічно був вибраний компромісний шлях, прагматичний по своїй суті і синтетичний за практичним

втіленням. Тобто за можливістю намагалися поєднувати (з різним успіхом) окремі елементи нагородних систем України різних історичних періодів.

І тут далися взнаки суб'єктивні фактори. Таких факторів було що найменш два. По-перше, на початку пострадянського періоду спостерігалась недооцінка системи державних нагород у побудові країни. Вважалось, що існують більш нагальні проблеми (й вони дійсно існували). По-друге, коли необхідність існування такої системи була такі визнана, на заваді вставали елементарні поточні політичні уподобання або навіть особисті, але не фахові професійні підходи. Заднім числом, потім колишні керівники країни шкодували про втрачені можливості.

Взагалі початком де-юре формування власної нагородної системи незалежної України стала Постанова Президії Верховної Ради України від 3 січня 1992 року про створення спеціальної Комісії Президії Верховної Ради України з питань заснування державних нагород.

Вказана Комісія була створена і результатом її зусиль стала підготовка нею наприкінці 1993 року концепції заснування державних нагород. Ця концепція власне була покладена в основу створення державної нагородної системи. Була фактично спроба створити цілком повну і закінчену нагородну систему держави шляхом прийняття одного-єдиного нормативного акту. Тобто одним махом на третьому році незалежності країни. Спроба була сміливою і гоноровою, глобальною, а закінчилась вона цілком очікуваним фіаско.

Жодна країна світу не будувала свою нагородну систему у такий спосіб. Зазвичай такі проекти робляться поступово, за необхідністю, коли потреба визріває об'єктивно і підходи для її реалізації враховують різні точки зору і професійні підходи, національні традиції.

Оскільки всього цього при формуванні концепції ніхто не дотримувався, то наслідком роботи виявилась система, яка відтворила щось схоже на стару радянську нагородну систему пізнього СРСР, куди додали новоукраїнського колориту.

Внаслідок вийшов доволі загальний, без деталізації, опис вірогідної нагородної системи, яка містила в собі елементи як

класичних європейських зразків, так і колишньої радянської фалеристики. Вважалося, що на цій основі буде розроблена більш докладна система нагород, тобто передбачався подальший розвиток і деталізація.

У концепції взагалі не зачепили таку сферу, як інститут почесних звань, що було дуже популярне і розвинене в СРСР, а також державних премій. Потім радянські положення щодо цих звань і премій трохи відредагували, а по суті вони залишилися майже без змін радянськими.

Що стосується державних нагород, то й там від радянських зразків далеко відходити не стали, у зв'язку із чим ігнорували правила класичних нагородних систем Європи з одночасним практичним дублюванням радянських аналогів. Як й радянські зразки, ці новітні так само нехтували правилами і класичними канонами фалеристики. Результат був відповідний – старі радянські ідеї із новими назвами, що мали національне українське забарвлення.

Відповідно до пропозицій Комісії пропонувалося внести до списку нагород України наступні:

Хрест князя Володимира Великого – за видатні заслуги у розбудові держави;

Орден князя Святослава – за заслуги (як військових, так і цивільних) у військовій справі та захисті конституційного ладу держави;

Орден Золоті Ворота – за визначний внесок у справі розвитку культури, мистецтва, освіти і науки;

Медаль «Зірка мужніх» трьох ступенів за особисту мужність як у мирний, так і у воєнний час;

Медаль «Праця і Добробут» – за довголітню плідну працю на благо України;

Медаль «Українська мати» («Українська родина») – за виховання дітей;

Медаль «За врятування життя» – за врятування людського життя з ризиком для власного;

Медаль «Незалежність 24.8.1991 р.» – президентська медаль за особисті заслуги перед Україною;

«Хрест Чорнобиля» – відзнака для ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС; Пам’ятні та ювілейні медалі для відзначення історичних подій і ювілеїв видатних осіб України.

По ходу життя Комісія підготувала проєкт постанови, який й був у 1992 році прийнятий – щодо збереження пільг особам, нагороджених радянськими нагородами. Єдиний позитив з цього – зняття можливої соціальної напруги.

Хоча дехто вважає, що постанова ця мала такий собі позитивний вплив до спадковості питань з державними нагородами до різних історичних віх минулого країни. Що саме по собі доволі спірний висновок. Якщо врахувати, що зусилля Комісії щодо імітації глобальної державної системи нагород не були реалізовані. В ретроспективі такий фінал можна вважати дуже вдалим, оскільки вдалося уникнути створенню неповноцінної системи державних нагород, тобто уникнути дискредитації самої ідеї нагородження за видатні заслуги перед країною.

Тимчасову пустоту вдалося закрити у нетрадиційний спосіб – при Президенті країни була створена своя Комісія з нагород. За відсутності розробленої концепції та закону, які б унормували державну нагородну систему, проблема відзначення осіб за особливі заслуги вирішувалась шляхом вручення президентських відзнак, тобто нагород, що на ранг нижчі за державні.

Унормоване це було Законом України «Про внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) України» від 14 лютого 1992 р. в Конституцію України 1978 р. було внесено доповнення, згідно з яким Президент України отримував право засновувати президентські відзнаки і нагороджувати ними (ст. 114⁵).

Цікаво, що подібне вже було у історії країни. Свого часу у період Директорії УНР так само виправили наслідки відсутності державної нагородної системи.

Досвід сподобався і коли законом такі була створена нагородна державна система, вона залишила також систему державних відзнак.

Потім нагородну систему взагалі віднесли до виключно до компетенції Президента України (це стало обов’язковим для моделі президентсько-парламентської республіки).

Що стосується безпосередньо прав президентської Комісії, то до них належало таке:

подавати Президентіві України висновки на представлення нагородженням державними нагородами України та відзнаками Президента України, пропозиції щодо позбавлення нагород, поновлення в правах на нагороди та проекти Указів з цих питань;

розглядати і вирішувати питання про видачу дублікатів державних нагород України, відзнак Президента України та документів;

видачу нагородженим дублікатів документів до орденів і медалей, нагородження якими здійснювалось Президією Верховної Ради України від імені союзних органів (тобто ордена «Материнская слава», медалі «Материнская слава», «За відмінну службу по охороні громадського порядку», «За відвагу на пожежі»);

про заміну нагород і документів, які стали непридатними;

про надання дозволу музеям приймати державні нагороди і нагородні документи для експонування і зберігання.

Поміж іншим це означало, саме в руках голови держави зосередилась можливість створити нагородну систему країни. Слід зауважити, що перший Президент не використав таку нагоду.

Відповідно до чинного законодавства Президент України не мав повноваження на заснування державних нагород, але, як уже вище зазначено, фактично була знайдена можливість обійти заборону без порушення чинного законодавства і відзнаки Президента практично виконували роль державних. Відповідно ніхто не поспішав ініціювати розробку системи державних нагород.

Вже остаточно нагородна справа була передана до сфери компетенції Президента України після прийняття нової Конституції. Тобто згідно з Конституцією України 1996 року саме Президент України отримував право нагороджувати державними нагородами, встановлювати президентські відзнаки та нагороджувати ними (ст. 106), але при цьому керуючись виключно законами України (ст. 92). Відповідно до цих приписів президентською нагородною Комісією у стислі терміни було підготовлено проект Закону України «Про державні нагороди України», при цьому із незначними корективами він повторював положення раніше розробленої невдалої концепції щодо державних нагород країни.

У травні 1993 року законопроект успішно пройшов перше читання. Проте друге читання проекту так й не відбулося. Таким

чином концепція не була прийнята. В історичному аспекті це слід вважати позитивним результатом із вищевизначених міркувань.

Якщо згадувати нагородну справу часів Президента Л. Кравчука, то за його каденції була заснована та прийнята «Почесна відзнака Президента України» – саме вона стала першою державною нагородою незалежної України. Слід зазначити, що в її Статуті відбилися всі принципові недоліки початкового етапу створення нагородної системи України.

18 серпня 1992 року був підписаний Указ Президента України «Про заснування Почесної відзнаки Президента України», у якому пунктом першим зазначено: «Заснувати Почесну відзнаку Президента України. Почесною відзнакою Президента України нагороджувати громадян за особисті заслуги у розбудові суверенної, демократичної держави, розвитку економіки, науки і культури України, за активну миротворчу, благодійну, милосердну, громадську діяльність. Нагородження здійснюється відповідно до указу Президента України».

Оскільки нагородна система ніяк не створювалась, а розуміння необхідності нагородження від імені держави своїх громадян у влади оформилося, то автори проєкту відзнаки Президента поспішали створити дієвий механізм нагородження. Це мало стати фактом позитивного впливу чинної влади на політичне життя та суспільну думку. Тому була впроваджена державна нагорода у вигляді почесної відзнаки голови держави, але її Положення ніяк не відповідало усталеним канонам та класичним правилам науки фалеристики.

Заради забезпечення прагматичних цілей та політичної тимчасової доцільності була заснована нагорода, що мала всі ознаки де-факто ордена, але при цьому набула офіційний статус відзнаки.

Такий підхід дискредитує систему нагород і за відсутності екстремальних умов (наприклад часів УНР) був абсолютно невиправданим, бо просто занижував авторитет відзначення заслуг перед державою.

При цьому фалеристика знає випадки і доволі розповсюджені, коли нагородна система починається з однієї єдиної державної нагороди, але вона при цьому є повноцінною з точки зору основ нагородної справи, має відповідний статус, започатковує нагородну

систему і залишається найбільш вагомою та престижною серед всіх інших.

Нажаль, політичне керівництво України було далеко від подібних міркувань і навіть не уявляло собі, що нагородження носить якийсь інший сенс, крім поточного політичного. Фундаментальне поняття, що політичні інтереси формуються навколо системи цінностей державоутворення, а не керуються поточними кон'юктурними ситуаціями, нікому не було цікаве. Проте система державних нагород входить саме у вказану ціннісну структуру побудови держави і саме таким чином розуміється у науці фалеристики.

Аналіз Положення відзнаки також підтверджує попередні висновки – нагорода цією відзнакою охоплювала таке коло осіб (від громадян до іноземців) і таке коло заслуг, що практично охоплювала мало не усі сфери суспільно-політичного життя країни. Це також помилка із точки зору фалеристики. Більш доцільно таку нагороду було зробити з розбивкою на ступені або ж утворювати кілька нагород.

Власне це лише підкреслювало тимчасовий характер цієї першої нагороди, що у свою чергу було надто помітно і додатково знецінювало і її, і державний авторитет.

Також слід зауважити, що процедура висунення на нагородження була виписана доволі канонічно, проте у бажанні підкреслити демократичність присвоєння відзнаки занадто розширили коло тих, хто має право офіційного представлення на нагородження. Баланс був неминуче порушений. Наприклад право надавалося навіть окремим особам, що по суті дискредитувало нагородну систему і не відповідало усталеним традиціям європейських нагородних систем.

Проте була обмежена кількісна складова. При такій всеосяжності і враховуючи, що нагорода була лише одна, Положення, як не дивно, не передбачало повторного нагородження.

Мало не єдиним з точки зору канону позитивом (що згодом отримає розвиток при подальшій розбудові нагородної системи незалежної України), стало запровадження вручення разом зі знаком і його мініатюри. Це вже була повністю європейська нагородна традиція, що не мала аналогів у радянській. При цьому згадане

нововведення було одночасно і поверненням до нагородної традиції Директорії УНР, що також свідчило про можливу спадковість нової нагородної системи незалежної України.

Також можна згадати, що вказаним Положенням передбачалось можливість посмертного нагородження.

Канонам фалеристики відповідали Описи відзнаки і мініатюри.

Мал. 1 Почесна відзнака Президента України. 1992 рік

У серпні 1992 року Почесною відзнакою президента № 1 був нагороджений письменник Олесь Гончар. Нагородження цією відзнакою здійснювалося до жовтня 1996 року. 5 жовтня цього року були нагороджені востаннє цією нагородою Павленко А.Ф., ректор Київського державного економічного університету, та Палтишев М.М., вчитель ВПУ № 1 міста Одеси.

Замість нього 22 вересня 1996 року Указом Президента України Л. Д. Кучми № 870/96 заснована відзнака Президента України — орден «За заслуги» I, II, III ступеня. Указом також затверджені Статут відзнаки та опис знаків ордена. До нагороджених орденом «За заслуги» були прирівнені особи, нагороджені Почесною відзнакою Президента України; припинено подальше нагородження Почесною відзнакою Президента України.

Повертаючись до Президента Кравчука, то 10 березня 1994 року у зв'язку з Указом Президента України від 22 березня 1993 року «Про всенародне відзначення 50-річчя визволення України від фашистських загарбників» був також підписаний Указ про заснування пам'ятного знаку «50 років визволення України» з описом його нагрудного зображення. За своїм статусом це можна вважати класичною ювілейною медаллю, що були популярні у СРСР. Проте офіційно вона цього статусу не мала.

При цьому наступник Кравчука, Президент Кучма вніс зміни до цієї нагороди, оскільки фон пам'ятного знаку за Кравчука був синьожовтим, а не червоним, це викликало обурення і незадоволення ветеранських організацій. Тож ця ж відзнака за Кучми набула червоного кольору. Таким чином вдалося уникнути політичного скандалу на рівному місці.

Отже, перший Президент України Кравчук міг стати «батьком» української нагородної системи часів незалежності. Проте за його каденцію хоча й засновані були перші вітчизняні нагороди, але вони виявилися тимчасовими, нагородна справа не була системною, і період цей можна сміливо вважати невдалим для розбудови державної нагородної системи в Україні.

Наступні зусилля в галузі нагородної справи в Україні належать Президенту Кучмі. За його каденції з початку була продовжена практика встановлювати відзнаки Президента.

Так 9 квітня 1995 року Президентом України був підписаний Указ «Про заснування відзнак Президента України «За мужність». За цим Указом у відповідності до пункту 9² статті 114⁵ Конституції України були засновані такі відзнаки:

- Зірка «За мужність»;
- Хрест «За мужність».

Слід зауважити, що вказані відзнаки і їх правовий супровід були виконанні з максимальним дотриманням правил фалеристики: від опису, правил представлення і вручення, до протоколу носіння відзнаки.

Зіркою «За мужність» нагороджувалися військовослужбовці, працівники правоохоронних органів та інші особи за виняткову особисту мужність і героїзм, виявлені під час виконання

військового, службового, громадянського обов'язку в умовах, пов'язаних з ризиком для життя.

Хрестом «За мужність» нагороджуються військовослужбовці, працівники правоохоронних органів та інші особи за заслуги у зміцненні обороноздатності і безпеки України, охороні громадського порядку, боротьбі зі злочинністю, за мужність і відвагу, виявлені під час рятування людей, матеріальних цінностей, ліквідації наслідків стихійного лиха, пожеж, катастроф, а також за інших надзвичайних обставин.

Подання про нагородження відзнаками Президента України «За мужність» вносить керівник міністерства, іншого центрального органу державної виконавчої влади, місцевого органу влади і самоврядування, командувач військовим формуванням. У поданні зазначаються заслуги особи, що стали підставою для порушення клопотання про нагородження.

Відзнаку Президента України «За мужність» разом з грамотою про нагородження вручає Президент України або за його уповноваженням керівник міністерства, іншого центрального органу державної виконавчої влади, місцевого органу влади і самоврядування, військового формування. Якщо особу нагороджено посмертно, відзнака і грамота передаються сім'ї нагородженого.

Також Положенням визначалось, що Відзнаку Президента України – Зірку «За мужність» носять на правому боці грудей, Хрест «За мужність» – на лівому боці грудей.

Указ, опис, Положення про відзнаку – все було виписане за канонами європейської фалеристики. Так само були виконані нагороди – на підставі класичних зразків європейських нагород.

Перші нагородження цими нагородами були показовим з точки зору того, наскільки необхідним було їх заснування, зокрема для підняття морального духу військовослужбовців Збройних Сил України та співробітників правоохоронних органів (для останніх це мало особливе значення в умовах різкого зростання рівня злочинності в 90-ті роки минулого століття).

У 1996 році були замінені новими відзнаками Президента України — орденами «За заслуги» та «За мужність»; при цьому нагороджені визнавалися кавалерами відповідних орденів зі збереженням права на носіння вручених їм відзнак.

Мал. 2 Відзнака Президента України
Зірка «За мужність»

Мал. 3 Відзнака Президента України
Хрест «За мужність»

Були також запроваджені інші відзнаки Президента України:
«Іменна вогнепальна зброя» (1995);
«Орден Богдана Хмельницького» (1995);
«Орден князя Ярослава Мудрого» (1995);
медаль «За військову службу Україні» (1996);
медаль «За бездоганну службу» (1996);
«Орден княгині Ольги» (1997);
«Герой України» (з врученням ордена «Золота Зірка» або ордена Держави) (1998);
Почесна Грамота Президента України за активну благодійницьку діяльність у гуманітарній сфері (1999);
почесне звання «Заслужений лісівник України» (1999);
медаль «Захиснику Вітчизни» (1999);
почесне звання «Заслужений працівник соціальної сфери України» (1999).

Важливо підкреслити, що весь процес нагородної творчості спрямовувався на подальше прийняття повноцінного законодавства про державні нагороди України. Для цього не лише засновувались окремі відзнаки Президента України, а фактично робилося все необхідне, щоб вони склалися разом у повноцінну нагородну систему держави, яка повинна б бути остаточно унормована після очікуваного прийняття Закону України про державні нагороди.

При цьому положення про нові нагороди готувалися зі врахуванням усіх норм фалеристики і європейських нагородних традицій, які мали на увазі також дотримання спадковості вітчизняної нагородної традиції.

29 квітня 1995 року Указом Президента України Кучми за № 341/95 заснована відзнака Президента України «Іменна вогнепальна зброя». Указом також затверджені Положення та опис відзнаки.

Відзнакою Президента України «Іменна вогнепальна зброя» є пістолет моделі Форт-12, корпус якого виготовляється з легованих конструкційних сталей, а рукоятка — з благородних порід дерева. Пістолет має заводське маркування, товарний знак, а також пластинку, на якій гравірується прізвище, ім'я, по батькові нагородженого.

Мал. 4 Відзнака Президента України
«Іменна вогнепальна зброя»

Зовнішні деталі корпусу пістолета і рукоятки прикрашено художньою декоративною різьбою.

Затвор і рамка пістолета посріблені, а курок, важіль запобіжника, затворна затримка, мушка, цілик, спусковий гачок, кнопка фіксатора магазину, гвинти кріплення накладної рукоятки — з жовтого металу.

Першим нагородженим іменним пістолетом був Білобородов Віват Олександрович, генерал-лейтенант міліції, Указом Президента України № 350/95 від 7 травня 1995 р.

26 липня 2023 року іменною зброєю був нагороджений Залужний Валерій Федорович, Головнокомандувач ЗСУ. У тексті Указу Президента України було вказане – за визначні особисті заслуги в захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, зміцненні обороноздатності Української держави, зразкове виконання військового обов’язку, виявлені честь і доблесть.

Таким чином всі вказані відзнаки увінчують перший етап розвитку нагородної системи України, а саме період від проголошення незалежності України до прийняття Закону України «Про державні нагороди України» від 16 березня 2000 року № 1549-III.

ПЕРІОД РОЗБУДОВИ НАГОРОДНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ «ПРО ДЕРЖАВНІ НАГОРОДИ УКРАЇНИ»

Державні нагороди України — вища форма відзначення громадян України за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною (згідно із Законом України № 1549-III від 16 березня 2000 року «Про державні нагороди України»).

З політологічної точки зору державні нагороди відіграють значну роль у державотворенні, вони поруч із прапором, гербом, гімном, конституцією, національною валютою, знаками посадового та військового розрізнення, історичними документами та державними святами, є в переліку найбільш важливих національно-державних символів.

Окрім атрибутивного призначення державні нагороди покликані консолідувати націю, формувати і підсилювати почуття національної гордості та власної причетності до неї. Державні нагороди є одним із найбільш мобільних ресурсів формування політичної свідомості та культури. Вони здатні майже миттєво реагувати на політико-культурні запити суспільства, пропонувати затребувані суспільні цінності та акцентувати на актуальних зразках поведінки.

Як політичний символ, державні нагороди виконують такі функції:

- політичну;
- стимулюючу;
- ідеологічну;
- соціальну;
- символічну;
- дипломатичну.

Прийняття цього Закону повернуло нагородну справу у країні на найвищий юридичний рівень – відтепер державні нагороди і всі питання із ними пов'язані вирішуються згідно із законом. У

Зміст

ПОЧАТОК РОЗБУДОВИ НАГОРОДНОЇ СИСТЕМИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	4
ПЕРІОД РОЗБУДОВИ НАГОРОДНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ «ПРО ДЕРЖАВНІ НАГОРОДИ УКРАЇНИ»	18
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про державні нагороди України»	22
УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «Про Порядок представлення до нагородження та вручення державних нагород України»	36
ФАЛЕРИСТИКА ЯК НАУКА	64
ВІЙСЬКОВІ НАГОРОДИ УКРАЇНИ. СУЧАСНИЙ АСПЕКТ	72
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ від 20.11.2017 № 606 «Про затвердження Правил носіння військової форми одягу та знаків розрізнення військовослужбовцями Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та ліцеїстами військових ліцеїв»	145
ВІДОМЧІ НАГОРОДИ СБУ. ІНШІ ВІДОМЧІ НАГОРОДИ	436
ІСТОРИЧНІ НАГОРОДИ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА	445

Укладачі:

Ануфрієв Микола Іванович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, почесний ректор Міжнародної кадрової Академії;

Боднарчук Олег Григорович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного права Навчально-наукового інституту права, Державний податковий університет;

Гудима Віталій Валерійович — кандидат юридичних наук, співробітник Служби безпеки України;

Дрозд Олексій Юрійович — доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, керівник Департаменту організації забезпечення діяльності, Бюро економічної безпеки України;

Дрофич Юлія Володимирівна — кандидат юридичних наук, доцент кафедри права, Університет імені Альфреда Нобеля;

Журавльов Дмитро Володимирович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород – керівник управління з питань помилування, Офіс Президента України;

Золотарьова Марія Карлівна — адвокат, кандидат юридичних наук, асистент кафедри правового регулювання економіки, Державний університет економіки і технологій;

Іванов Ігор Євгенійович — кандидат юридичних наук, кандидат технічних наук, керівник Асоціації Запоріжоблавтотранс;

Козяр Роман Якович — кандидат юридичних наук, співробітник, Служба безпеки України;

Копотун Ігор Миколайович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням, Донецький державний університету внутрішніх справ;

Коропатнік Ігор Михайлович — доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Макарова Тетяна Петрівна — адвокат, Національна асоціація адвокатів України;

Микитюк Микола Андрійович — доктор юридичних наук, професор, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Пасіка Сергій Петрович — кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Військового інституту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського;

Скриньковський Руслан Миколайович — кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій, Львівський університет бізнесу та права;

Сопільник Любомир Іванович — доктор юридичних наук, професор, доктор технічних наук, заслужений винахідник України, Львівський університет бізнесу та права;

Хмиз Мар'яна Василівна — доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри економіко-правових дисциплін, Львівський університет бізнесу та права;

Шамрай Богдан Миколайович — кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, помічник командувача - начальник юридичного управління Командування Сухопутних військ Збройних Сил України.

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

ВІЙСЬКОВІ НАГОРОДИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА НАГОРОДНОЇ СИСТЕМИ ТА ФАЛЕРИСТИКИ КРАЇНИ:

- ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ;
- ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ;
- ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ;
- НАГОРОДНА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ

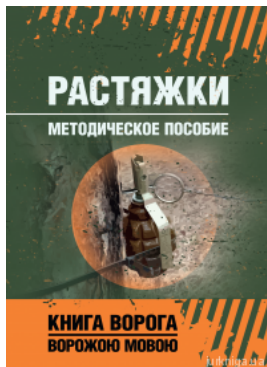
Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 24.11.2023. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 28,25.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

Книги, які можуть вас зацікавити

Растяжки.
Методическое пособие.
Книга ворога ворожою
мовою

Обеспечение защиты
от FPV дронов
автомобильной
техники, БТРов и
танков. Книга ворога
ворожою мовою

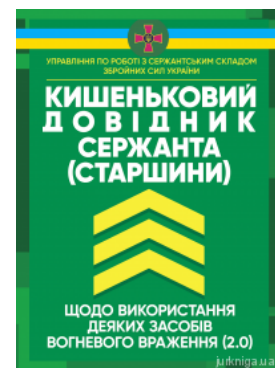
Командиру підрозділу
по застосуванню БпАК
тактичного рівня (за
досвідом проведення
ООС (раніше АТО))

Підручник сержанта
механізованих військ
Збройних Сил України

Фортифікація та
маскування

Кишеньковий довідник
сержанта (старшини)
щодо використання
деяких засобів
вогневого враження

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)